УДК: 338.484. (4/9)

Х.М. Рихлицька

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті обґрунтована необхідність розвитку сільського зеленого туризму внаслідок тенденції зростання численних проблем аграрних територій країни. Також у статті наводяться приклади досвіду зарубіжних країн із розвитку сільського туризму.

The article substantiates the need to develop green tourism, which is the result of trend growth in many problems of agricultural areas of the country. Also, the article provides the examples of the experience of foreign countries to promote rural tourism.

Ключові слова: сільський туризм, розвиток, країни Європи, країни СНД, досвід.

Тенденції, які склалися впродовж останніх років, не свідчать про низький рівень добробуту жителів сільських місцевостей країни. Українські села не мають економічного та соціального розвитку, оскільки дуже загострені численні проблеми сільських громад.

Аналізуючи сучасний стан українського села, можна підкреслити, що протягом часу існування незалежної країни спостерігаємо стійку негативну тенденцію зменшення сільських поселень. Проблеми, які має сільській житель, несумісні з подальшим розвитком його добробуту та його сім'ї.

Масове безробіття, неприбутковість сільськогосподарської діяльності, знищення виробництва, зменшення рівня заробітної плати, зниження рівня життя, скорочення кількості закладів освіти та охорони здоров'я, деморалізація населення, міграція внутрішня та зовнішня — ці проблеми заважають розвитку аграрного сектору країни. Підкреслюючи все вищесказане, треба відзначити необхідність подолання даних негативних тенденцій. Відродження сільської місцевості необхідне, адже це основа економіки країни [1, с. 8].

Розглядаючи проблеми сільської місцевості України, необхідно зауважити, що Україна є молодою державою, яка реформує всі сфери діяльності та розробляє законодавчу базу для їх повноцінного функціонування.

Проблеми, які постають перед країною, не є уніфікованими, негативні тенденції, що спостерігаються в сільській місцевості України також трапилися в інших країнах. Тому дуже важливим є вивчення прикладів розвитку інших країн та можливе адаптування практичних методів розвитку аграрних територій. Як альтернативний спосіб розвитку сільських територій та успішний досвід розвинутих ринкових країн розглянемо галузь туризму, а саме сільський туризм. Європейські країни вже активно розвивають дану галузь, долаючи проблеми сільського сектору. Стійкий розвиток сільського туризму відбувався саме в Європі [2].

За допомогою розвитку даного виду туризму стане можливим відродження сільської місцевості в нашій країні. Саме диверсифікування діяльності може привести до тенденції стійкого розвитку сільських громад. Цей вид туризму охоплює багатогранність відпочинку на базі сільських територій — від поселення у сільській садибі з подаль-

шим культурно-пізнавальним ухилом до розміщення в сільських дворогосподарствах, які займаються веденням сільськогосподарської діяльності та пропонують пасивну форму відпочинку (агротуризм).

Сільський зелений туризм передбачає природоохоронну основу та дбайливе ставлення до власної культурної спадщини. Співвідношення цих двох основ є базовим для збереження неповторної ментальності українського народу. Вона формується у процесі розвитку кожного індивіда та за участю його життєвого досвіду, тому треба підкреслити, що різниця між людьми різних країн відображає культурне середовище їхнього існування, обумовлене історичною та культурною спадщиною [7]. Сільський зелений туризм покликаний зберегти, збагатити та розшити знання української культури.

Багато вчених займалися дослідженням розвитку аграрного сектору за допомогою сільського зеленого туризму. Фундаментальний внесок було зроблено таким вітчизняними вченими, як М. Рутинський, Ю. Зінько, Т. Лужанська, С. Махлинець, Л. Тебляшкіна, В. Васильєв. Праці даних учених суттєво розширили теоретичні основи проблеми, також була здійснена розробка практичних методологій. Однак у більшості наукових праць мало уваги приділено аналізу прикладів розвитку сільського туризму у країнах Європи, в тому числі й пострадянських.

Метою дослідження є розгляд прикладів зарубіжних країн, які активно впровадили сільський туризм для подолання проблем розвитку сільських місцевостей із подальшим адаптуванням та розробкою рекомендацій відносно вітчизняного аграрного сектору.

Вивчаючи поняття туристичної діяльності на сільських територіях, необхідно сказати про інтеграцію певних видів туризму. Дані тенденції суттєво розширяють можливості туризму та дають змогу утворити якісний туристичний продукт. Серед найбільш поширених назв у країнах, що розвивають даний вид туризму, є: сільський туризм; сільський зелений туризм, сільський аграрний туризм, аграрний туризм, екоаграрний туризм. Таке об'єднання різних видів туризму утворює позитивний ефект тому, що відбувається розширення ресурсної бази та туристичних засобів, за допомогою яких формують кінцевий туристичний продукт.

Періодом інтенсивного розвитку сільського туризму в країнах Європи слід вважати 80-ті та 90-ті рр. минулого століття. Сільський туризм розпочав свій розвиток у Франції, цьому, ймовірно, сприяв той факт, що вісімдесят відсотків площі країни — сільська місцевість. У 1971 р. була заснована організація «Туризм у сільській місцевості», яка узгоджувала розвиток сільського туризму централізовано по всій країні. Завдяки чіткій координації з боку організації за п'ятнадцять років тенденції розвитку спостерігалися по всій території країни, залучаючи не тільки вітчизняних, а і закордонних туристів.

Проблематику сільського туризму у Франції розглядають системно, беручи до уваги проблеми окремих районів. Місцева влада стимулює стійкий розвиток даного виду туризму, надаючи переваги підприємцям, які організовують відпочинок у сільській місцевості.

Розвиваючись, сільський туризм спричинив супутній розвиток усієї туристичної галузі Франції шляхом розширення кількості туристичних маршрутів, заснування нових туристичних об'єктів та загального залучення уваги до нових можливостей сільського відпочинку. Унікальність сільського туризму Франції полягає у збережені природньої формі сіл, які завдяки цьому стали об'єктом надзвичайної уваги серед туристів [8].

Сільський туризм Іспанії також покликаний допомогти розвинути сільські місцевості та поповнити бюджет країни. Іспанія має необхідні природно-кліматичні умови для розвитку даного напрямку, серед яких можна виділити: сприятливий теплий клімат, наявність гір та плоскогір'я, піщаних долин, вихід до Середземного моря і Атлантичного океану.

В Іспанії сільський туризм позиціонується як мале приватне підприємництво. З боку уряду проводяться дії, спрямовані на сприяння розвитку даного виду туризму, це приводить до популяризації ведення цього бізнесу серед сільських жителів. Кількість громадян Іспанії, які розпочинають свою діяльність у напрямку сільського туризму, зростає, деякі регіони Іспанії займаються лише сільським туризмом. До розвитку цього виду туризму уряд Іспанії залучає фахівців туристичного бізнесу та вчених, які разом розробляють курс навчання для початківців. Позитивним аспектом цього курсу є системний підхід, теоретична обґрунтованість та практична методологія [8].

Німеччина також є країною, яка розглядає сільський туризм як суттєвий метод розвитку та диверсифікації інфраструктури туристичної галузі. Сільський туризм у даній крайні базується на культурних звичаях країни та кулінарних особливостях німецької традиційної кухні, також особливу увагу приділяють пивоварінню та організації так званих пивних турів [2, с. 4].

Велика Британія має дуже розвинену систему туристичної індустрії. Англійці також приділяють увагу сільському туризму, розвиваючи даний вид туризму у власній країні. Розвитком сільського та аграрного туризму в даній країні займається спеціалізований орган, створений виключно з метою централізованого управління розвитком сільського й аграрного туризму та сприяння спрощенню функціонування системи в цій сфері [8].

Спільною рисою зарубіжних країн, які активно удосконалюють структуру сільського туризму, є підтримка сільських підприємців та надання їм переваг та пільг для розвитку туристичної діяльності. Як правило, такі пільги здійснюються у формі зниження податків, звільнення від платежів, надання вигідних кредитів.

Позитивним прикладом для нашої країни є досвід країн Прибалтики: Латвії, Литви й Естонії.

Країни Прибалтики дуже чітко визначили пріоритетні напрямки розвитку аграрних регіонів, серед яких вагому частку займає сільський туризм.

Треба зазначити, що між країнами існує стійкий взаємозв'язок, виражений у створені процесів обміну досвідом та досягненнями в даній сфері діяльності. До таких процесів зараховують: семінари, конференції, презентації, розробки спільних інформативних ресурсів, реалізація проектів.

Латвія розвиває сільський туризм за принципом та досвідом країн Ісландії, Ліхтенштейну і Норвегії. Підтримуючи зв'язок із цими країнами, Латвія отримує експертну підтримку з боку фахівців даних країн та фінансове забезпечення у вигляді субсидування. Також поряд із цими процесами існують програми обміну досвідом, за якими Латвія має змогу якісно навчати власних фахівців у сільського туризму.

У 1993 р. було засновано асоціацію сільського туризму Латвії з головним офісом у Ризі. Дана організація об'єднує 300 членів, які є власниками сільських маєтків. Організатори асоціації реалізують якісну інформативну консультацію щодо відпочинку в сільській місцевості, яка охоплює всю аграрну територію Латвії. Консультації можна отримати стосовно:

— місць розташування об'єктів сільського зеленого туризму (наявність фотоальбомів, які детально змальовують інтер'єр будинків та навколишнє середовище);

— пропозицій, які надають власники осель;

— короткого маршруту до обраного об'єкта відпочинку;

— розробки індивідуальних маршрутів із унікальними пропозиціями.

Інша країна Прибалтики, яка вже досить довго розвиває нові види туризму, серед яких сільський, — це Литва. Уряд Литви вважає сільський туризм альтернативною діяльністю на аграрних територіях.

Користуючись досвідом європейських країн, Литва також заснувала асоціацію сільського туризму. Вступ до Євросоюзу суттєво стимулював процес розвитку даного виду туризму. За допомогою фінансових фондів Євросоюзу була профінансована значна кількість суб'єктів сільського туризму, також на рівні законодавчої діяльності уряд Литви розробив та впровадив програму розвитку села з постановами щодо сільського туризму.

Зростання світового інтересу до сільського зеленого туризму також не залишилось не поміченим в Естонії. У кризовий період для світової економіки сільський туризм став альтернативою дорогого відпочинку та поштовхом до розвитку малого підприємництва в Естонії [6].

Естонія також заснувала організацію під назвою Eesti Maaturism, яка сприяє розвитку сільського туризму. На даному етапі в організацію входить 350 садиб, також організація має свій сайт, на якому розміщена уся корисна інформація з приводу сільського туризму в Естонії. З 2009 р. Eesti Maaturism почала друкувати путівник сільського туризму, який значно полегшує організацію відпочинку в сільській місцевості.

Треба зазначити, що країни Прибалтики досить організовано та системно підходять до розвитку сільського туризму. Інтегрування сільського туризму в процеси розвитку аграрних регіонів має стійкий характер [6].

Для більш детального аналізу слід розглянути досвід розвитку сільського туризму не лише в країнах Європи, а й у країнах СНД.

Сільський туризм — новий вид внутрішнього туризму для Росії. Невеликі затрати та можливість відпочивати в екологічно чистих регіонах привертають увагу з боку уряду та потенційних споживачів даного виду туризму. Росія має величезний потенціал для розвитку структури сільського туризму. На даний момент активно розвивають сільський туризм Краснодарський край, Алтай, Ленінградська, Калінінградська і Псковська області.

У Росії створено організацію під назвою Національна асоціація сільського туризму (НАСТ) організацію, що займається розвитком сільського туризму. До функцій НАСТ входить: організація освітнього процесу серед власників об'єктів садиб; розробка стандартів, необхідних для якісного обслуговування; проведення конференцій та семінарів. Аналізуючи досвід розвитку даного виду туризму в інших країнах, Росія також займається процесом заснування та адаптування сільського туризму [5].

Білорусія також має суттєві надбання у розвитку сільського туризму. У країні засноване громадське об'єднання, яке має назву «Відпочинок у селі», (дата заснування — 16.10.2003). За допомогою цього об'єднання жителі сільських регіонів освоюють нову форму діяльності в аграрному секторі. Порівняно з іншими країнами Білорусія має

невелику кількість садиб, які приймають туристів, але тенденції, які спостерігаються на вже заснованих об'єктах сільського туризму, дають змогу зробити висновок, що даний вид туризму є необхідною основою для розвитку сільського сектору.

Уряд Білорусії також вважає пріоритетним розвиток сільського туризму, адже за допомогою становлення внутрішнього туризму країна отримає розвиток інфраструктури села, місцева влада отримає приплив додаткових коштів та зменшить показники безробіття, сільський житель має можливість покращити умови проживання та отримати допоміжний заробіток. Крім того, дуже важливим залишається те, що туристи отримають можливість відпочити в екологічно чистій місцевості за помірну ціну [4].

Багата культурна спадщина та сприятливі природні і кліматичні умови зумовили розвиток сільського туризму в Молдові. На даному етапі це найбільш істотний напрям розвитку внутрішнього туризму цієї країни.

Молдова у розвитку внутрішнього туризму віддає перевагу системному підходу. Про це свідчить створення Республіканської ради, яка займається переважно питаннями розвитку сільського туризму. До її засновників входять представники державної влади, експерти з географії та екології, професіонали в галузі культури тощо. За допомогою ради Молдова затвердила план розвитку сільського туризму, завдяки якому суттєво зрушаться процеси розвитку аграрної місцевості, буде зростати чисельність об'єктів сільського туризму [3].

Отже, розвиток сільського туризму в закордонних країнах також розпочався як форма подолання кризового явища у сільському секторі.

Дуже позитивним аспектом розвитку слід вважати проведення урядами країн відповідної аграрної політики, направленої на стимулювання приватних підприємців, які організували сільський відпочинок. Крім того, розвиток сільського туризму являє собою ефективний метод подолання кризових явищ сільського сектору та вважається одним із дієвих важелів у розв'язанні проблеми слабкої розвиненості сільських регіонів.

Популярність відпочинку на селі в таких країнах, як Іспанія, Франція, Велика Британія займає почесне друге місце після традиційного відпочинку. Для цих країн розвиток даного виду туризму є основним напрямком збереження цілісності природного краєвиду та охорони навколишнього середовища. Уряди цих країн продуктивно використовують переваги, які надає розвиток сільського зеленого туризму, а саме: підвищення рівня доходності від сільського сектору, ефективна боротьба з безробіттям, уникнення масової міграції з сіл [8].

Кожна країна організовує об'єднання, що сприяють розвитку сільського туризму, та ставить перед собою споріднені цілі:

— залучення до заснування об'єктів сільського зеленого туризму жителів сільських територій;

— підвищення економічної активності;

— розробка законодавчої базі;

— громадська популяризація даного вид туризму;

— розробка програм співробітництва та обміну досвідом з іншими країнами.

Тенденції до розвитку та адаптування нових альтернативних видів туризму, зокрема сільського, є спільною рисою європейських та пострадянських країн. Даний аспект дає змогу стверджувати, що сільський туризм є дієвим інструментом в економічному та соціальному розвитку сільських територій.

1. *Рутинський М.Й., Зінько Ю.В.* Сільський туризм: навч. посіб. — К.: Знання, 2006. — 271 с.; 2. *Виниченко І.* Відпочинок під грушею: чи стане він цивілізованим і коли / І. Виниченко // Дзеркало тижня. — 2005. — №37 (565). — 24—30 вересня. — С. 5—6.; 3. Туристичний портал Молдови [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.turism-md.com/tourism-in-moldova.html; 4. Туристичний портал Білорусії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://by/holiday.by/dom/estates.html; 5. *Ольга Ч.* Саратовская область будет развивать новые виды туризма / Ежедневная электронная газета Российского союза туристической индустрии. Вып. №2089. — 2011 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ratanews.ru/news/ news_17062011_5.stm; 6. Офіційний сайт асоціації сільського туризму Латвії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.celotajs.lv/cont/about/compony_ru.html; 7. Википедия: свободная энциклопедия. Ментальность [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/ wiki/mentality_ru.html; 8. Європейський досвід організації сільського зеленого туризму. Туристична бібліотека [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm.

УДК: 339.16.012.23